

15.12.2017

Sisäministeriö
kirjaamo@intermin.fi
tiedoksi sari.mustila@intermin.fi

Viite Hanketunnus SMDno-2016-1495

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LA- EIKSI PELASTUSLAIN MUUTTAMISESTA JA VÄLIAIKAISESTA MUUTTAMISESTA SEKÄ ERÄIDEN MUIDEN LAKIEN MUUTTAMISESTA

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on tarkastellut pelastuslain muutosesitystä lähinnä öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan osalta ja esittää lausuntonaan luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi pelastuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta seuraavaa:

Yleistä

Pelastuslain muutoksessa öljy- ja aluskemikaalivahinkoja koskevia tehtäviä on käsitelty lähes kaikissa lakimuutoksen luvuissa. Tämä tekee lain rakenteesta sekavan ja esim. öljyntorjuntaa koskevat osiot vaikeasti hahmotettaviksi. Lain luettavuutta ja asioiden hahmottamista helpottaisi torjuntalaista siirrettyjen asioiden ja pykälien ryhmittäminen omiksi kokonaisuuksiksi.

Lakiesityksen mukainen vaiheittainen vastuiden siirtyminen saattaa aiheuttaa epäselvyyttä toimivaltakysymyksissä vuonna 2019. Valtakunnallinen kokonaisvastuu öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnassa ja varautumisesta siirrettäisiin lakiluonnoksen mukaan jo vuoden 2019 alussa Suomen ympäristökeskukselta Rajavartiolaitokselle. Myös öljyvahinkojen ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan yleinen ohjaus, seuranta ja kehittäminen siirrettäisiin ympäristöministeriöltä sisäministeriölle v. 2019 alusta. Maaöljyvahinkojen torjunta (sisävedet, maa-alueet, rannikkovedet) säilyisi alueellisilla pelastuslaitoksilla vuoden 2020 alkuun saakka, jolloin nämä vastuut siirtyisivät maakunnan pelastuslaitoksille.

Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskusten tehtävät öljyvahinkojen ja aluskemikaalivahinkojen torjunnassa on määritelty öljyvahinkojen torjuntalaissa. Torjuntalain kumoaminen v. 2019 alussa aiheuttaisi sen, että ELYjen velvoitteetkin lakkaavat. Avoin kysymys on miten hoidetaan vuoden 2019 aikana nykyisin ELY-keskukselle kuuluvat tehtävät. Öljyvahinkojen torjuntalain kumoamisen myötä ELY-keskuksilta poistuisi öljyntorjunnan viranomaisvastuut ja -oikeudet.

Maakuntaudistuksen toteutuessa vuoden 2020 alussa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset lakkautetaan ja niiden öljyntorjuntatehtävät siirtynevät lupa- ja valvontavirastoon LUOVAan.

Aluskemikaalivahinkojen torjunnasta vastaa nykyisin Suomen ympäristökeskus sekä merellä että sisävesillä. Aluskemikaalivahinkojen torjunta ei nykyisellään kuulu pelastuslaitosten tehtäviin. Lakiesityksen mukaan aluskemikaalivahinkojen torjunta esitetään vuodesta 2020 alkaen myös pelastuslaitosten tehtäväksi. Lakiesityksen mukaan vuonna 2019 Rajavartiolaitos olisi ainoa aluskemikaalivahinkojen torjuntaviranomainen, mutta vain aavalla selällä sekä talousvyöhykkeellä. Avoimeksi jää kuka vastaa aluskemikaalivahinkojen torjunnasta sisävesillä ja rannan sekä aavan selän välillä vuonna 2019.

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusken mielestä lainmuutoksen voimaantulo olisikin parempi ajoittaa vuoteen 2020, jolloin maakuntauudistuksen on tarkoitus tulla voimaan.

Lakitekstissä käytetään sekaisin termejä öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunta, merellisten öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunta, merellisten öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunta, alusöljy- ja kemikaalivahinkojen torjunta. Tämä aiheuttaa vaikeaselkoisuutta.

Lain perusteluissa käytetään termiä torjuntaviranomainen, mutta itse lakitekstissä mainitaan vain pykälässä 34§ torjuntatöiden johtaja. Torjuntaviranomaistermin määrittely ja käyttäminen koko lakitekstissä tarkoitettaessa öljy- ja aluskemikaalivahinkojentorjunnan viranomaisia selkeyttäisi öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaa.

Öljyvahinkojen torjuntalain 5§:n mukaan Suomen ympäristökeskus voi ottaa torjunnan vastuulleen tilanteissa, joissa vahinko tai sen vaara on niin suuri, ettei alueen pelastustoiminta kohtuudella voida vaatia yksin huolehtimaan torjuntatöistä. Käytännössä tämä vastuunsiirto mahdollistaa mm. sen, että torjuntakustannusten perimisen ml. vahingosta kärsineiden korvausvaatimukset hoitaisi Suomen ympäristökeskus. Lakiesityksen mukaan valtio ei enää jatkossa voisi ottaa vastuulleen pelastustoimen vastuualueella sattuneen suuren vahingon torjuntaa.

Maakunnan pelastuslaitokselle esitetään laissa uusi tehtävä aluskemikaalivahinkojen torjunnassa rannoilla ja rannikolla vuoden 2020 alusta. Epäselväksi jää, miten tämä velvollisuus ja siihen varautuminen on aiottu hoitaa ja miten varautumisen ja torjunnan kustannukset rahoitetaan.

Pykäläkohtaiset huomiot lakiin pelastuslain muuttamisesta

22a §

Öljyvaraston perustorjuntavalmius

Kuka ja missä päätetään onko varaston torjuntavalmius riittävä? Pelastuslaitos?

35 §

Johtaminen yhteistoimintatilanteessa

Pykälässä mainitaan, että öljy- ja kemikaalivahinkojen pelastustoimintaa varten perustettavaan johtoryhmään tulee kutsua ympäristöhallinnon nimeämä edustaja. Muista tahoista ei mainita mitään.

Pykälää tulisi muuttaa siten, että johtoryhmä voisi olla edelleen ehdollinen, johon torjuntatöiden johtaja kutsuisi avukseen eri viranomaisten edustajia, jos alusöljy- tai aluskemikaalivahingon torjuntatöihin osallistuu yhtä useamman toimialan viranomaisia. Ryhmää voitaisiin laajentaa torjuntatöihin vapaaehtoisesti osallistuvien yhdistysten ja muiden yhteisöjen edustajilla.

47 §

Pelastustoimen suunnitelmat

Pykälässä on erikseen mainittu, että merialueen alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen pelastustoimintaa koskevat suunnitelmat laaditaan rajavartiolaitoksen johdolla. Tämä tarkoittanee vain rajavartiolaitoksen vastuulla olevaa merialuetta. Selvytyksen vuoksi tulisi esittää, että pelastuslaitoksen suunnitelmat laaditaan koskemaan myös sen vastuualueella olevaa rannikkoa.

111a §

Öljyvahinkojen jälkitorjunta

Pykälässä mainitaan, että kunta vastaa tarvittaessa jälkitorjunnasta alueellaan. **Parempi olisi säätää jälkitorjunta pelastustoimen vastuulle.** On ehdottoman tärkeää, että laissa säilyy edes mahdollisuus esim. kunta-kohtaisesti sopia, vastaako jälkitorjunnasta kunta vai pelastuslaitos. Useilla pelastustoimen alueilla on nykyäänkin jälkitorjunnasta vastannut pelastuslaitos, joko sopimuksella tai sitten pelastuslaitos on vain hoitanut torjunnan alusta loppuun asti. Tämä on osoittautunut erittäin toimivaksi ja tehokkaaksi ratkaisuksi. Tällöin kustannuksista on vastannut yksi ja sama viranomainen. Kustannusten periminen vastuulliselta tai toissijaisesti öljysuojarahastosta on näissä tapauksissa ollut paljon helpompaa ja selkeämpää, kun sen on tehnyt pelastusviranomainen, jolle korvausten hakeminen on jo muodotunut rutiiniksi. Jos kunta vastaa jälkitorjunnasta, joutuvat kunnat opettelemaan hakemukset alusta asti. Samasta vahingosta joutuu kustannuksia hakemaan sekä pelastustoimi että kunta.

Useimmilla kunnilla ei ole tarvittavaa osaamista eikä kalustoakaan jälkitorjunnan suorittamiseen. Suuren vahingon kustannuksista selviytymisenkin saattaa olla ylivoimaista pienille kunnille. Maakunnan pelastuslaitoksen resurssit vastata torjunnan kustannuksista väliaikaisesti on tässäkin suhteessa pieniä kuntia paremmat.

Satu Pääkkönen

johtaja

Ympäristö- ja luonnonvarat -vastuualue

